

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM FAKÜLTESİ

YABANCI DİLLER EĞİTİMİ BÖLÜMÜ

ALMAN DİLİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

(Uluslararası)

IV. DİL, YAZIN VE DEYİŞBİLİM SEMPOZYUMU

BİLDİRİLERİ

ÇANAKKALE 17-19 HAZİRAN 2005

Yayına Hazırlayanlar

**Prof. Dr. Ali Osman Öztürk
Yrd. Doç. Dr. Nevide Akpınar-Dellal
Arş. Gör. Umut Balcı**

DURÛB-I EMSÂL-İ OSMÂNİYYE'DE TÜRKÇE İLE BİRLİKTE ARAPÇA, FARŞÇA VE FRANŞIZCA'DA ORTAK KULLANILAN ATASÖZLERİ VE DEYİMLERİ

Prof. Dr. Süreyya BEYZADEOĞLU²¹¹

ABSTRACT

Common Proverbs And Idioms Used In Turkish, Arabic, Persian, and French In Durub-ı Emsal-i Osmaniyye

Durub-ı Emsal-i Osmaniyye is a major source work, which was gathered and printed twice by Şinasi (1826-1871), who was one of our writers of Tanzimat Perio. In the first edition there were 1500 and in the second edition there were additional 2500 proverbs and idioms. As a result Durub-ı Emsal-i Osmaniyye is a major source book, which contained 4006 proverbs and idioms and 838 sample couplets and was printed in 1855.

In this work, which was examined and translated into contemporary alphabet by us and published by Ministry of National Education, there are about 300 proverbs and idioms which have equivalents in Arabic and Persian which we had relations during six centuries and in French which we became close in the 19 th century. Furthermore, in this work there are verse samples of common proverbs and idioms mentioned above. In our notification these common proverbs and idioms will be presented in their original forms and their meanings will be explained related to their place in common culture.

Key Words: Şinasi, Proverb, Idiom, Durub-ı Emsal-i Osmaniyye, Common Culture

İlk örneklerine Orhun Yazıtları'nda rastladığımız sav, mesel, darb-ı mesel, tabir diye adlandırılan atasözleri ve deyimler dilimizin, edebiyatımızın, milli kültürümüzün temellerini oluştururlar. Geniş Osmanlı coğrafyasında ve Türklerin yaşadığı her yerde dilden dile dolaşan ve sayıları onbinleri aşan atasözleri ve deyimler, birçok araştırmacıya malzeme teşkil etmiş, çeşitli derlemeler yapılmış, araştırmalar sonucu yüzlerce kitap ve makale yayımlanmıştır.²¹²

Biz de Edirneli Ahmed Bâdî'nin 5675 atasözü ve deyimle bu atasözleri ve deyimleri ihtiva eden 5106 beytin yer aldığı, derleyicisinin el yazısıyla yazılmış Armağan adlı eserini yayıma hazırlayarak ve ayrıca bu konuyla ilgili makaleler

²¹¹ Trakya Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyat Bölümü.

²¹² Ömer Asım Aksoy, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1-2*, Kaynakça Bölümü. İstanbul: İnkılap Kitabevi-10. Baskı, 1995.

yayımlayarak bu geniş sahaya el atmaya çalışmıştık.²¹³ “Armağan” Harvard Üniveristesi Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü tarafından basılmaktadır. Bu sahanın en önemli eserlerinden biri de Durûb-ı Emsâl-i Osmâniyye’dir.

Durûb-ı Emsâl-i Osmâniyye, Şinâsî’nin derleyip iki ayrı basımını yaptıđı²¹⁴, I. basımda 1500, II.basımda 2500 atasözü ve deyim ihtiva eden eserine Ebuzziyâ Tefvik’in yaptığı 1506 atasözü ve deyim ilavesi sonucu 4006 atasözü, deyim ve 838 beytin yer aldığı, 1302(1885) tarihinde basılmış büyük bir kaynak eserdir.

Eserde yer alan örnek beyitler 150 kadar eser taranarak tespit edilmiştir. Diđer derlemelerde Türkçe dışında sadece Arapça ve Farsça’dan seçilmiş atasözleri ve deyim örnekleri yer almışken bu eserde Arapça 64, Farsça 226 atasözü ve deyim yanında Fransızca’dan 122, Latince’den 2 atasözü ve deyime yer verilmiştir. Bu haliyle Durûb-ı Emsâl-i Osmâniyye’ye beş dilli bir kitap demek doğru olur.

Atasözleri ve deyimler hakkında bu kısa bilgilerden sonra biz bu tebliğimizde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan “Durûb-ı Emsâl-i Osmâniyye”²¹⁵de yer alan Türkçe’de kullanageldiğimiz atasözleri ve deyimlerden Arapça, Farsça ve Fransızca karşılık bulan 43 atasözü ve deyimini orijnallerini sunarak yorumlarını yapacağız.

1. Adam oldur ki, ikrârından dönmeye. (92)²¹⁶

Bu atasözünü insan sözüyle ölçülür ya da söz insanın aynasıdır şeklinde de ifade etmemiz mümkündür. Bu atasözünün Farsçası قول مردان جان دارد شکلindedir. Fransızcası ise **Les honnêtes gens n'ont qu'une parole** şeklindedir ki Şinasi bunu “Ehl-i nâmusda söz bir olur.” şeklinde çevirmiştir²¹⁷.

²¹³ Süreyya A.Beyzadeođlu, *Armağan*, Tamamlanmış Yayına Hazır Trakya Üniversitesi Projesi; *Tüğ, Tüğünce, Tüğ Düzme* Yedi İklim, Ocak 1994, s. 53-55; *Divân Şiirinde Bir Deyim, Taş Yatur, Türk Edebiyatı*, Mart 1996, s. 55-56; *Atasözleri ve Deyimlerin Divân Şiirimize Yansıması ve Bilinmeyen Bir Eser Armağan* Türk edebiyatı Ağustos 1999, s.30-33; “Ahmed Bâdi” Edirne: Serhattaki Payitaht. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş 1998 . s. 601-609; *Osmanlı Dönemi Atasözleri ve Deyimlerinden Divan Şiirinde Yer Alan 20 Atasözü ve Deyim* Trakya Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Dergisi, Cilt I, Ocak 2001, s.82-90 ;*Toplum Yaşayışında Manzum Deyimlerin Yeri, En Çok Deyim Kullanan Divan Şairleri ve Müşterek Kullandıkları Deyimler*, Erciyes Üniversitesi Kayseri Ve Yöresi Kültür, Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni. 12-13 Nisan 2001, Fen Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yayınları, s. 128-168; *Nazım ve Nesir Örneklili Osmanlı Dönemi Atasözleri ve Deyimleri*, Türkler, C. 11, s. 622-634, Yeni Türkiye Yayınları Ankara-2003; *Şinâsî’nin Durûb-ı Emsâl-i Osmâniyyesinde Yer Alan 122 Fransızca Atasözü ve Deyim*, Türk Kültürü s. 46 s.299-309 Ankara-Mayıs 2002; *Halk Edebiyatı Ürünü Sayılan Deyimlerin Divan ve Tanzimat Nesrine Yansımaları*, Türk Kültürü, S. 472 s. 486-495 Ankara-Ağustos 2002

²¹⁴ Şinâsî ,*Durûb-ı Emsâl-i Osmâniyye*, İstanbul 1280, II.Baskı 1287 Tasvir-i Efkâr Matbaası.

²¹⁵ Beyzadeođlu, Süreyya (2003) *Durûb-ı Emsâl-i Osmâniyye*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları-3757, Ankara, 264 s.

²¹⁶ Adigeçen eserdeki sıra atasözü ve deyimlerin sıra numarasıdır.

²¹⁷ Fransızca atasözleri ve deyimlerin çevirisi eserdeki şekliyle alınmıştır.

2. Akıllı düşman akılsız dosttan yeğdir. (2596)

Bugün bunu “aptal dostum olacağına akıllı düşmanım olmasını tercih ederim” şeklinde de kullanılmaktadır. Gerçekten akılsız dost, iyi niyetli de olsa, yaptığı işin sonunu düşünemeyeceğinden dostuna istemeyerek kötülük edebilir. Oysa ki akıllı düşmanın yapacağı kötülük önceden sezilir ve önlem alınabilir.

Bu atasözünün Farsça karşılıkları ن دوست نل دشمن زيک به از دوست نادان نل دشمن داننا به از نادان عدو عاقل اولی من صديق جاهل دا Arapçası da şeklinde; بدست چپ محتاج نشود چشم چپ نشود دست راست

3. Allah sağ gözü sol göze muhtâç etmesin. (504)

Bugün “Allah sağ eli sol ele muhtaç etmesin” şeklinde de kullanılan bu atasözü çok muhtaç durumlarda bile bir başkasından bir şey istemenin zorluğunu dile getirmektedir. Şinasi, bu atasözüne Farsça iki karşılık bulmuştur. Atasözleri şöyledir. بدست چپ محتاج نشود نل چشم راست محتاج چشم چپ نشود

دست راست

4. Ârife bir işâret yeter. (2513)

Günümüzde “Arife tarif gerekmez” şeklinde de kullanılan bu atasözü “Leb demeden leblebiyi anlamak” deyişiyle de karşılanmaktadır. Arapça’da العارف يكفيه الاشارة; Fransızca’da A bon entendeur demi mot “Ârife yarım kelime” şeklindedir.

5. At binenin kılıç kuşananın. (16)

Günümüzde “İşi ehline, bilenine teslim ediniz.” şeklinde de kullanılan bu atasözünü Şinasi çevirilerini de yaptığı şu Arapça atasözleriyle karşılamıştır: عاد السهم الى النزعة ve “Yayı atıcısına ver” اعط القوس باربيها “Ok atıcılara ait oldu.”

6. Atılan ok geri dönmez. (52)

Bugün “Verilen karardan dönülmez”, “söz ağızdan bir defa çıkar”, “İnsan sözünün eri olmalıdır” deyişleriyle karşılanan bu atasözünün Farsçası. بر نکردد تیری که از کمان رفت şeklinde. Fransızca olarak ise İkinci; Le trait en est lancé. “Ok atıldı.”; ikincisi, Le gant est jeté. “Eldiven atıldı.” biçimindedir.

Eldiven atıldı ifadesi Batı’da düelloya davet anlamı taşır. Eldiven atıldıktan sonra, düellodan vazgeçilemez.

7. Attan indi eşeğe bindi. (22)

Bulunduğu durumdan daha kötü bir duruma, varlıktan darlığa düşmek anlamında kullanılan bu deyim Farsçası, از اسب فرود آمد و بر خر نشست şeklinde, Fransızcası ise D’évêque il est devenu meunier. “Piskopos iken değirmenci oldu.”dir.

8. Balık kavağa çıkınca. (1031)

Olmayacak bir iş için “Bu iş ancak balık kavağa çıkınca olur” ifadesiyle günümüzde de kullanılan bu deyim Fransızca’da da şu iki karşılığı yer almaktadır. Quand les poules auront des dents. “Tavuklar diş çıkarınca.” ve Lorsqu’une mule engendrera. “Dişi katır doğurunca”

9. Bir çiçekle yaz olmaz. (1151)

Bu atasözü, günümüzde aynen kullanılmakta, ayrıca örneklerde görülen “bir kırlangıcın gelişile yaz gelmez” , “İstisnalar kaideyi bozmaz” şekilleriyle de kullanılmaktadır. Gerçekten de küçük bir belirti güzel de olsa, beklenen sonuca erişmeyi müjdelemez. Fransızcaları şöyledir: Une hirondelle ne fait pas printemps. “Bir kırlangıç yaz peyda ettirmez.”; Une exception ne fait pas la règle. “Bir istisna kâide teşkil eylemez.”

10. Cins cinse çeker. (1532)

Günümüzde “Cinsine tükürem, cinsine çeker”, “Armut dibine düşer”, “ot kök üstünde biter” şekilleriyle de kullanılan bu atasözünün Arapçası الى الجنس يميل الى الجنس “cins cinse meyl eder”; Farsçası şu beyitle özetlenmektedir.

کبوتر با کبوتر باز با با

کند هم جنس باهم جنس پرواز

11. Çalma elin kapısını çalarlar kapını. (1564)

Bugün, bir başkasına yapılan kötülüğün misliyle kendi başına geleceğini düşünmek gerektiğini ifade eden bu atasözünün Farsçası تا پردہات ماند بجای تا düşünmek gerektiğini ifade eden bu atasözünün Farsçası تا پردہات ماند بجای ; Fransızcası şöyledir: La tricherie revient à son maître. “Dubaracılık sâhibine ait olur.”

12. Çanına ot tıkdı (1559)

Bir daha sesini çıkartmayacak, hiç kötülük edemeyecek hale getirmek anlamında kullanılan bu deyim bugün halk etimolojisi yoluyla “canına ot tıkdı” şekline dönüştüğü görülmektedir. Oysa ki bu deyim, Müslümanlar ile Hristiyanlar arasındaki savaşlarda Müslümanların galebesini ifade etmek için kullanılmıştır. Farsçası دہلش دریدہ شد Fransızcası ise Il a rabattu son caquet. “Laklakıyatını bastırdı”

13. Çıkmadık cânda ümid var. (1597)

Bugün “Çıkmadık candan ümit kesilmez” şeklinde kullanılan bu atasözünü “İnsan ölüm halinde bile olsa, ümidini yitirmemelidir”, “Canın sahibi Allah’tır. Ne zaman ve neerede son bulacağını o bilir” şeklinde yorumlayabiliriz. Farsça’da صد بیمار از لب کور واکشت ; Fransızca’da Il y a remède à tout sauf à la mort. “Ecelden başka her şeye çare vardır.” biçimlerinde kullanılmaktadır.

14. Dağ dağa kavuşmaz insan insana kavuşur. (2397)

Sadece dağların birbirine kavuşması mümkün değildir. Bir dostumuzla yıllar sonra beklemediğimiz bir anda karşılaşınca hemen bu atasözünü söyleriz. Farsçası کوه بکوه نمیرسد آدم بادم میرسد Fransızcası ise **Les montagnes ne se rencontrent pas, mais les hommes se rencontrent.** “Dağlar birbirlerine kavuşmaz lâkin insanlar kavuşurlar.” biçimindedir.

15. Damlaya damlaya göl olur. (1830)

Tasarruf konusunda dillerden düşmeyen bu atasözü Farsça'da bir mısra ve bir beyitle, Arapça'da da bir beyitle şöyle özetlenmiştir.

قطره قطره جمع گردد وانکهی دریا شود

اندک اندک بهم شود بسیار

دانه دانه است غله در انبار

و قطر علی قطر اذا اتفتت نهر

و نهر الی نهر اذا اجتمعت بحر

Fransızca karşılığı ise şu şekildedir. **Les petits ruisseaux font les grandes rivières.** "Küçük çaylar büyük akarsular teşkil eder."

16. Demir tavında yaraşır. (1906)

Herkesin bir eşref saati vardır. O an yakalanabilirse iş kolayına varabilir şeklinde yorumlanabilen bu atasözünün Farsçası آهن سرد کوفتن فائده ندارد ; Fransızcası Il faut battre le fer quand il est chaud. "Demiri kızgın iken dövmelidir."dir.

17. Dilimde tüy bitti. (1982)

"Aynı şeyi tekrarlamaktan bıktım usandım." diyen bir kişi hemen arkasından bu deyimini kullanır. Bu deyim in ifade ettiği anlamı şu Farsça deyimler karşılıkmaktadır زبانم موی بر آورد زبانم کیود شد ذل

18. Efendinin nazarı ata tıvardır. (443)

Patronun işçilerini, amirin memurlarını ziyareti onlara moral verir şeklinde yorumlanabilen bu atasözünün Fransızca'da iki karlığı vardır. **L'oeil du fermier vaut fumier.** "Çiftlik sahibinin nazarı gebre değer" Fr: **L'oeil du waitre engraisse le cheval.** "Sahibinin nazarı atı semizletir."

19. El için kuyu kazan en ibtidâ kendi düşer. (468)

"Başkası için kötülük düşünenin, düşündüğü kötülük ilk önce kendi başına gelir." Şeklinde yorumlanan bu atasözünün Arapçası حفر بئراً لاخیه فقد وقع فیہ ; Fransızcası ise, **Le mal qu'on fait á autrui retombe sur soi.** "Âhara edilen fenalık , edene aid olur." şeklindedir.

20. Ev yeni dîvâr yeni, eleğim seni nereye asayım.(570)

"Yeni her zaman güzel görünür. Eski yeninin arasında yer bulamaz, adeta sırtır." şeklinde yorumlanabilen bu atasözünün Arapçası كل جدید لذید ; Fransızcası **Tout nouveau tout beau.** " Her yeni güzeldir."

21. Gül dikensiz sünbül şikensiz olmaz. (3330)

"Mutlak güzellik Allah'a mahsustur. Her güzelin bir noksanı vardır. Güzele ulaşabilmek için her türlü sıkıntıya katlanmak gerekir." şeklinde yorumlanan bu atasözü Farsça'da است دیو با او است ذل هر جا که گلی است خارش در پهلو است ; Fransızca'da ise **Il n'y a point de rose sans épines.** "Dikensiz gül yoktur," şekliyle kullanılır.

22. Hased eden mahrûm kalır. (1691)

"Başkalarını çekemeyenler, kıskananlar saadete eremezler, mutlu olamazlar." Anlamında kullanılan bu atasözü Farsça'da حسود هرگز نیا سود şeklinde; Arapça'da الحاسد محروم; Fransızca'da da **Les envieux mourront, mais non jamais l'envie.** "Hâsidler fevt olurlar lâkin hased zail olmaz."

23. Herkes evinde ağadır. (3669)

Herkes kendi bölgesinde, çevresinde söz sahibidir. Başka bir ifadeyle "her horoz kendi çöplüğünde, zibilliğinde öter." anlamında kullanılır. سليمان دارد "her horoz kendi çöplüğünde, zibilliğinde öter." anlamında kullanılır. مور در خانه خود حکم Fransızcası Chacun est maître chez soi, dit le charbonier. "Kömürcü diyor ki: Herkes kendi hanesinde ağadır." şeklindedir.

24. Hükm gâlibindir.(1737)

"Zengin arabasını dağdan aşırır; züğürt düz ovada yolunu şaşırır." misali zengin olanın, güçlü olanın her zaman galip geleceğini ifade eder. Arapça'da ذل الحكم للغالب şekillerinde; Fransızca'da La raison de plus est toujours la meilleur. "Akvânın iddiâsı dâimâ a'lâdir." şeklindedir.

25. İslanmışın yağmurdan pervâsı olmaz. (585)

Herşeyini kaybetmiş, artık kaybedecek hiçbir şeyi olmayan kişilerin durumlarını anlatan bu atasözü Fransızca'da aşağıda verilen iki atasözülle karşılanmaktadır. Qui n'a rien, ne pesd rien. "Hiçbir şeyi olmayan hiçbir şeyi kaybetmez." Les malheureux n'ont rien à perdre. "Biçarelerin kaybedecek bir şeyi yoktur."

26. İki câmî arasında kalmış beynamâza döndü. (711)

O tarafa mı, bu tarafa mı yanaşacağını bilemeyen; şöyle mi, böyle mi yapacağını bir türlü kestiremeyen şaşkın insanların halini hikaye eden bu deyim Arapça'da كالكلب المتحير بين القريتين olmak üzere bir; Il est entre deux feux "İki ateş arasındadır." Il est entre le marteau et l'enclume "Çekiç ile örs arasındadır" olmak üzere iki karşılığı vardır.

27. İki karpuz bir koltuğa sığmaz. (721)

Bir işe gücü yetmediği halde ikinci bir işe sığınan insanın halini dile getiren bu atasözünün Farsça'da دو هندوانه یک دست و دو هندوانه şeklinde; Fransızca'da Qui poursuit deux lièvres à la fois n'en prend aucun. "İki tavşanı birden kovalayan, hiçbirini tutamaz." Şeklinde kullanıldığı görülür.

28. Kelâmından olur ma'lûm kişinin kendi mikdârı. (Celâlî'd-dîn-i Rûmî)(3046)

Bir mısra olan bu atasözü, günümüzde "Kişinin ne mal olduğu konuşmasından anlaşılır." atasözülüyle eş anlamlıdır. Arapçası المرء يدل على عقله şeklinde. Farsça'da şu üç atasözülüyle ifade edilmiştir. مرد سخن کوست حال هر کس موافق قال است : سخن گواه حال گوینده است : سخن آيينه

29. Köpeği an çomağı yanibaşında. (3167)

“İti an, değneği yanına koy” ya da “İti an, taşı eline al.” şekilleriyle kullanılan bu atasözü çirkef, edepsiz, saldırgan birinden bahsederken, ansızın o kişinin karşısına çıkması halinde söylenir ki her an kavgayı körükler. Farsçası: *چو نام سک بری چوبی بدست گیر* şeklinde; Fransızcası *Quand on parle du loup on en voit la queue.* “Kurdun lakırdısı olunca kuyruğu görülür.” şeklindedir.

30. Kuşu kuş ile avlarlar. (2974)

Bir kişinin elde edilmesi, tuzağa düşürülmesi isteniyorsa, bunun daha önce elde edilmiş bir başkasıyla yapılabileceğini ifade eder. Arapçası, *يصاد وحطير بالطير*; Fransızcası *Il faut savoir employer les gens.* “Halkı kullanmayı bilmelidir.” şeklindedir.

31. Manastıra hor bakma Kirhor gibi er yatur. (3434)

Din ve mezhep ayrımcılığı ile mabedler hor görülmemeli, oralarda yatan azizlerin ruhu rencide edilmemelidir. “Ya da kişiler dış görünüşleriyle değil, iç görünüşleriyle değerlendirilmelidirler.” anlamında kullanılır. Farsçası *خالی است هر بیسه کمان میرکه* şeklinde; Fransızcası da *Il ne faut pas juger sur l'etiquette du sac.* “Torbanın yaftasına göre hüküm eylemek iktiza etmez.” şeklindedir.

32. Mezhebden bahs olunur meşrebden bahs olunmaz. (3414)

Kişileri değerlendirirken mezheplerine göre değil; davranışlarına ve yaptıkları işlere göre değerlendirmek gerektiğini ifade etmektedir. Fransızcası *On ne dispute ni des goûts, ni des couleurs.* “Ne tabayı ve ne elvandan bahs olunur.” Şinasi bu atasözüne bir de şu Latince örneği vermiştir. *De gustibus et coloribus non disputandum.* “Ne ezvak ve ne elvandan bahs olunur.”

33. Nasibinde varsa gelir Yemen'den, nasibinde yoksa düşer dehenden. (3509)

Kısmetinde varsa Yemen'den de gelir, yoksa ağızındaki lokmayı da yutamazsın anlamında olan bu atasözü Farsça'da şu iki beyitte özetlenmiştir.

کر زمین را باسماں دوزی

نه دهندهت زیاده از روزی

آنچه نصیب است نه کم میدهند

کر نستانی بستم میدهند

Bu atasözü Arapça'da şöyle karşılanmaktadır: نصیبک نصیبک

34. Öfke topuğuna çıktı. (872)

Bu deyim, birşeye kızarak “burnundan solumak”, “safrası kabarmak” şeklinde de karşılanır. Farsçası *صفرا بسرش زده*; Fransızcası *La moutarde lui monta au nez.* “Hardal başına vurdu.” şeklindedir.

35. Sabır ile koruk helva olur dut yaprağı atlas. (2298)

Sabr etmesini bilenler selamete ererler.” karşılığında kullanılır. Tıpkı kuruğun zamanla üzüm, üzümün pekmez olması ve pekmezden de helva

yapılması ya da dut yaprağını yiyen ipekböceğinin salgısından iplik, iplikten atlas yapılması gibi. Arapçası الصبر مفتاح الفرج ; Fransızcası, Avec du temps et de la patience on vient à bout. “Zaman ve sabır ile her şeye destres olunur.” şeklindedir.

**36. Sükût etmek gibi âlemde nâdâna cevâp olmaz. (Lâ-edrî) (2225)
Kelâmın fızza ise sükûtun olsun zeheb,**

Kemâl ehli kemâlâtı sükût ile buldular hep

Beytiyle de özetlenen bir mısra şeklindeki bu atasözünü anlayışsız cahil kişilerin gereksiz sözlerine cevap vermemenin en büyük cevap olacağını ifade eder. Arapça'da جواب الاحمق سكوت ; Fransızca'da A sotté demande point de réponse. “Sual-i ahmakaneye cevap yoktur.” şeklinde kullanılır.

37. Taşımı ver diyen Türklereindir. (2386)

Sıkıntı içinde yaşayışlarını devam ettiren yörüklerin, bir taş için bile inatlaştıklarını dile getirir. Fransızca'da iki karşılık bulmuştur: **C'est un mur d'airain.** “Çelikten divardır.” **Il est têtü comme un mulet.** “Katır gibi inatçıdır.”

38. Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır. § (2370)

Öfkeyle, kızgınlıkla hiçbir zaman bir sonuca varılmaz, ama tatlı dille tehlikeli bir hayvan olan yılan, deliğinden çıkartılıp zararsız hale getirilebilir. Farsça'da زبان خوش مار را از سوراخ بر آورد şeklinde; Fransızca'da ise **Plus fait douceur que violence.** “Şiddetten ziyade mülayemet iş görür.” ve **On prend plus de mouches avec du miel qu'avec du vinaigre** “Sirkeden ziyade bal ile sinek tutarlar.” olmak üzere iki karşılığı vardır.

39. Tencere yuvarlandı kapağını buldu. (1449)

Huysuz, işe yaramaz iki kişinin dost olmaları, beraber iş yapmalarına tepki olarak söylenen bir deyimdir. Arapça karşılığı وافق شن طبقه şeklinde; Fransızca karşılığı **Qui se ressemble s'assemble.** “Birbirlerine müşabih olanlar birleşir.” şeklindedir.

40. Tilkinin gezip geleceği kürkçü dükkânıdır. (1456)

Kendi çevresinden kopup dostlarından uzaklaşan kişiler için yine bir gün kendi köküne, çevresine döneceğini, fakat o zaman iş işten geçmiş olacağını anlatmak için söylenir.

Farsça'da آخر كذر پوست بدباغخانه است şeklinde söylenirken; Fransızca'da Tous les renards se trouvent chez le pelletier. “Tilkiler kürkçü dükkânında buluşurlar.” ile karşılanır.

41. Utananın oğlu, kızı olmamış. (826)

Çekingen davranan, herşeyden utanan kişilerin başarısız olacaklarını, evlenip çoluk çocuk sahibi olamayacaklarını ifade eden bir atasözüdür. Arapça'da يمنع الرزق الحياء şeklinde Fransızca'da **Jamais honteux n'eut belle amie.** “Utangaç asla mahbube sahibi olamaz.” şeklindedir.

42. Üzüm birbirine bakarak kararır. (922)

Bir arada yaşayan insanların zamanla huylarının da birbirine benzediğini ifade eden bu atasözü “Kıratın yanında kalan ya huyundan ya suyundan” şeklinde daha çok sevilmeyen hareketler için söylenir. Farsça’da نکرده رنگ برآرد şeklinde; Fransızca’da On ne peut rester longtemps dans la boutique d’un parfumeur sans en emporter l’odeur. “Koku almaksızın misk yağcısının dükkânında çok durulmaz” şeklinde karşılık bulmuştur.

43. Zahmetsiz bal yenmez. (2105)

“Sıkıntı çekmeden esenliğe ulaşılmaz” karşılığında kullanılır. Farsça’da ; رنج بکش تا بکنجی برسی şeklinde; Fransızca’da “On ne peut cueillir la rose sans se piquer les doigts”. “Parmaklarını acıtmaksızın gül koparılmaz.” şeklinde kullanılır.